

Dr. Jablonkay István többrészes publikációjának kilencedik része. A Solymári Hírmondóban megjelent cikkében a solymári várt birtokló Corvin János életével foglalkozik.

Solymári Hírmondó - 1995. december

Várunk további sorsa

Amint az eddigiekből is kitűnt, solymári várunk királyi vár még akkor is, ha egyik, másik uralkodó inkább rövidebb időre el is zálogosítja. Ez alól csak az a kivétel, mikor a Gara család kezében van 36 esztendeig 1481-ig. Egy év múlva Mátyás király természetes fiára hagyományozza azzal, hogy hatalmi pozícióját növelve, könnyebben érje el a trónt apja halála után. Erre 1490-ben került sor. Az utódlás biztosítására a hatalmas Hunyadi vagyon mellé nem csak a királyra szállott Garai vagyon, de még sok más megszerzett vár, birtok növelte a kiszemelt utód hatalmát, így lett Corvin János az ország legvagyonosabb főura, amihez apjától hercegi címet is kapott. Corvin Jánosnak 30 vár, 9 castellum, 49 mezőváros, több mint 1000 falu volt birtokában, szemben a leghatalmasabb főurak: Zápolya István, Újlaki Lőrinc, Bátori István birtokában 1814, illetve 5 vár volt. Három birtoktest is Corvin János kezén van Buda közelében, a zsámbéki, a solymári és a csóvári, a Duna tulsó oldalán, összefüggő területet képezve.

Mátyás király tervei nem váltak valóra. Idézem Fügedi Erik sorait: "Csontmezőn a Mátyás politikáját eltemető, döntő csatában, egymással szövetségben Báthori István, Ország László és Kinizsi Pál - Corvin Jánossal szemben" áll és győz, ami megpecsételte Corvin János további sorsát.

Corvin János, apja halála után nem csak a királyságról, de pénzügyi nehézségei miatt mamutbirtoka nagyrészeről is kénytelen lemondani, így a bennünket érintő solymári várunkról is, és az ahhoz tartozó várbirtokról is. Így a Pilis megyei Salmár, Borosjenő, Alsókovácsi falvak és Páty fele birtoka mellett a Pest megyei Szentlőrinc, Szentmiklós, Káposztáskeszi és a más megyékben fekvő Rád, Szele, Félegyháza, György birtokokat és Acsa részét valamint Cheg Szabolcs megyei várost 1000 arany forintért Ráskai Baláznak és fiának adta el 1495 táján. Ráskai, Corvin János híve, Budán udvarbíró 1484-től 1492-ig, majd Ulászló idejében budai várnagy, aki várunkat II. Ulászló királynak adja át. Ulászló külön oklevélben tudatja, hogy milyen jól felüdül solymári tartózkodásai és vadászatai során a szép környezettől. Várunkat haláláig megtartja magának. Egyes utalások arról szólnak, hogy Ulászló várunkat későreneszánsz díszítő elemekkel gazdagította. Fia, II. Lajos fiatal gyerekként követi elhunyt apját a trónon 1516-ban.

Az Ulászló uralkodása utáni időkben az anarchia tovább fokozódik, a főrangúak saját érdekeik kielégítéséért birkóznak egymással, az ország érdeke másodrendű. Hiába figyelmeztet a növekvő török veszedelemre Tömöri Pál kalocsai érsek, szavára nem figyel az ország. A Balkánon szünet nélkül folyik a csatározás a törökkel, maga Bakics Pál szerb vajda is állandó harcban áll a hazáját megszálló fogyhatatlan törökkel, közben küldi jelentéseit a magyar királynak minden jelentős török lépésről. Ezekre az évekre esik az, hogy a hatalmaskodó Pod-maninek megszállják várunkat, majd Bakics Pál kér letelepülési lehetőséget, mert hontalanná vált. II. Lajos király a solymári várat adja Bakics családjának, majd a mohácsi csatában maga is hősi halált hal. E kor kiemelkedő alakja az a Thurzó Elek királyi kincstartó, aki felszámolja a várunkat megszálló Podma-nincket, a két király idején Ferdinánd mellé áll. Ferdinánd megerősíti Bakicsot a solymári vár használatában, aki török portyázásnak áldozatul esett és az elnéptelenedett Alsó-kovácsi, Borosjenő és más hasonló sorsú kihalt, jövedelmet nem hozó birtokrészek helyett más jövedelmi forrás után néz. A várbirtokot pedig 500 forintért adja el várnagyának, Bakai Demeternek. 1529-ben Zápolya török segítséggel elfoglalja Ferdinándtól Budát és haláláig meg is tartja. A Bakics családnak el kell hagyni Solymárt, mert Zápolya 1531-ben január 25-én kelt oklevelében -hangsúlyozva a város polgárainak iránta tanúsított hűségét - Solymárt kőből épült erősségével együtt, valamint Kiskovácsit és Páty felét, azaz az eredeti XV. sz-i váruradalmat Budának adományozza.

Dr. Jablonkay István többrészes publikációjának tizedik része. A Solymári Hírmondóban megjelent cikkében a solymári vár történetének befejező időszakával foglalkozik.

Solymári Hírmondó - 1996. január

Tempora mutantur...

A fővezér Tomory Pál kalocsai érsek párt-fogoltja Bakics Pál szerb vajda túlélte Mohácsot. Őt az új király, Ferdinánd még megerősíti a vár birtoklásában, de ebben az időben Solymárnak nem minden része tartozott a váruradalomhoz. Erről egy oklevélből értesülhetünk. Ugyanis 1511-ben kelt végrendeletében Zempleki Tamás és felesége a Solymár falubeli "domum et curiam nobilitarcum" valamint ugyanitt szőlőt és réteket hagynak Tamás fiukra, Sámboi Adorjánra és néhai nemes solymári Bornemissza István lányára Margitra. Négy év múlva viszont egy birtokügyletnél szerepel Salmári Tamás királyi emberként, aki talán azonos a korábban említett idj. Zempleki Tamással.

Az 1518-as bácsi országgyűlés 14. artikulusa intézkedik, hogy a főurak által erőszakkal elfoglalt 'királyi

birtokok, így Salmár is (valószínűleg Podmaniczki Jánosról van szó, aki környékbeli birtokos is és aki Salmárt is elfoglalta) a királyi udvar fenntartására rendeltetnek. Valószínű, hogy Thurzó Elek foglalta vissza várunkat és egy ideig birtokolta is. 1525 táján Tomori fővezér többször sürgeti a királyt, hogy adjon Magyarországon birtokot Bakics Pál menekült szerb vajdának és testvéreinek, mire II. Lajos a solymári várat adja Bakicséknak. E birtokbalehelyezést később Ferdinánd király is megerősíti. A mohácsi tragédia után a törökök elfoglalják Budát és dúlják környékét.

Bakics várunkat 500 forintért adja el várnagyának, Bakai Demeternek, aki még 1529-ben is igazgatja a birtokot. De pár hónappal később János király a törökkel együtt elfoglalja Budát és 1541-ig birtokolja a várat, emiatt Bakics családjának menekülnie kell Solymárról. Zápolya 1531-ben eladja Buda városának várunkat, így biztosítja magát, hogy várunk nem lehet a Buda ellen vonuló ellenségnek támaszpontja. Bakics 1537-ben Diakovár mellett a törökkel vívott csatában vesztí életét.

Kisméretű várunk fölött az idő eljárt, a nehéz tűzfegyvereknek már nem tud el lenállni, a török inkább új várat épít Vörösváron és Zsámbékon Nyugat felé védő és támadó állás biztosítására a királyi Magyarország ellen. Solymár, Borosjenő, Kovácsi, Kandé, Csaba, Páty, Tinnye mind elpusztul és a török adószedő jegyzékek ben a hódoltság végéig elpusztult helyként szerepel, várunkat is fölégette. Mintegy 180 évvel később, 1737-ben jár erre a nagy tudós Bél Mátyás, külföldi egyetemek tanára, aki és várunk még magasan álló falairól ad hírt. A solymári uradalmat a 17. században a Vattay család kapja meg, de az újratelepítésre csak a 18. században kerül sor, előbb rác, később német telepe sokkal, akik a várunkat széthordják épít kezeikhez.

A régi Pilis megyében 4 királyi vár állott, a mienk a leg fiatalabb, 7 király és 2 királyné tulajdona volt, nekünk solymáriaknak értékes műem lékünk, mely maradványainak megmen tésére és védelembevételére ez évben indul kezdeményezés.

Dr. Jablonkay István többrészes publikációjának második része. A Solymári Hírmondóban megjelent cikkében zömmel a római, illetve a kora középkori helyzetképet ismerteti, a várdomb környékén talált leletek fényében.

Solymári Hírmondó - 1995. március

Ókor vége, középkor eleje

A klasszikus műveltségű Berzsenyi Dániel a maga korának magyarságához kiált, de a példa, melyre hivatkozik tulaj donképpen az erkölcsi megrendült római birodalom elkerülhetetlen bukása volt. Az egyre sűrűsödő hun támadásokat már nem volt ereje visszaverni és kerek négyszáz esztendő után /i.e. 10 - i.u. 390/ az utolsó visszavonuló római seregek Sopronnál /akkor Scarbantia/ hagyták el a Birodalomról leszakadt Pannoniát. Talán akkor már Solymár se volt lakott, mert a római temetőkre nem volt jellemző a negyedik századi temetkezés előfordulása. A hunok egykori solymári jelenlétére utaló tárgyak, leletek eddig nem fordultak elő, vagy nincs tudomásunk róluk.

Már 1971-et írunk, amikor második évében tart a római temető feltárása, és amikor a temető keleti határán egy furcsa tartalmú sírra bukkan az ásó. A gyertek!! kiáltásra a temető ásói, és az ásatás vezető Dr. Koczinn Éva futnak a karjával integető fiúhoz, aki a félig feltárt sírra mutat, mert már az ő szeme is hozzá szokott a római sírok tartalmához. A vélemény a szakemberek körében az, hogy ez akármilyen, de nem római. Az ásatás vezetőjének is ez a véleménye, de mi lehet? Ott a helyszínen nem is derül ki, beviszik tehát a Nemzeti Múzeumba az adattár asztalára és szólítják az osztályokról a szakértőket. A rejtély hamar kidííül. Dr. Török Gyula a múzeum avar szakértője jelzi, hogy ez avar lelet, hozzá tartozik. A római temetőben fognak a sírok és nyár végére be is fejezik a temető feltárását. A leletek az összes adattal, leletek, rajzok, fotók, helyszínrajzok a Római-kori osztályra kerülnek, ahol megkezdődik a sokéves feldolgozó munka az ásatási naplók és leletek felhasználásával. Idő haladtával aztán meg is jelennek a különböző tanulmányok pl. Dr. Koczinn Éva a solymári római temető legkiemelkedőbb darabjáról írt munkája az applikált díszű kis római csészéről, mely a Nemzeti Múzeum állandó kiállításán látható. Az avar temető is sok érdekeséget hozott a kutatóknak. Magáról az ásatásról szívesen beszélt Sarlós János bácsi, aki az avar temető 4 évben folyó ásatásán végig dolgozott Török Gyula akadémikus-professzor mellett. De egyszer minden véget ér. A solymári avar temető feltárásának az a hat-nyolc méter magas és kiterjedt földhányás vetett véget, melyet a téglagyár munkagödreből hánytak ki, mint a kék agyagot fedő meddőkőzetet.

Csak a temetőt, mert a településükének helyét nem sikerült azonosítani. Mint lovas nomád népnek a sírleletek tekintetében egészen más jellegű anyag maradt fenn, mint a rómaiban. Itt ugyanis a harcosokat teljes fegyverzetével, sőt lovával temet-ték el. Találtak női harcos sírt is. A leletek között igen

szép fémtárgyak, öv-veretek, karperecek, fülbevalók, ékszerek voltak a legkiemelkedőbbek. Anyaguk ezüst. Róluk felnagyított fotók láthatók a múzeumunkban. Az avarok a maguk korának talán legnagyobb ötvösművészei voltak, legalább is arról tanúskodott az az avar aranykincsekből összeállított és félévig is látható kiállítás a Nemzeti Múzeumban, melyen az ország 14 múzeumában őrzött arany ötvös remek műveket láthatta az érdeklődő közönség.

Fénykora volt múzeumunknak az a közel másfélévtized, amikor gazdag műsorral, kiemelkedő rendezvényekkel vettük ki részünket az Országos Múzeumi és Műemléki Hónap programjából 1978-ban. A Hónap első vasárnapján Dr. László Gyula akadémikus professzor tartott előadást a Kettős honfoglalásról és a Művelődési Ház nagytermében bemutatta a "Kortársaim" című portré-festmény kiállítását. Dr. Török Gyula is jelen volt és utána a Múzeumban az avar fotók előtt a két országos nagyság az avarokról nagy élményt nyújtó tudományos fejtegetést tartott. Azóta 87-ben megszüntették országosan a Múzeumi Hónapot. Kár, sokat veszítettünk miatta.

Dr. Jablonkay István többrészes publikációjának harmadik része. A Solymári Hírmondóban megjelent cikkében a község nevének középkori eredetével foglalkozik.

Solymári Hírmondó - 1995. április

Solymár a középkorban

Solymár nevének eredete sokakat foglalkoztatott már és még fog is. Helytörténeti Társaságunk egy korábbi tanácskozásán az alapítótag Magyar Ferenc egyik útja során látott a Vatikán könyvtárában -egy itinerariumot /római út térkép/, rajta Aquincum-tól nyugatra egy Salmarnak tetsző szóval. Az biztos, hogy a rómaiak minden kisebb-nagyobb települést névvel láttak el, és hogy lakott hely volt azt eléggé bi zonyította a Valkó Arisztiddal együtt ke resett és talált egy-egy urnalelet, ami most már bizonyítéku l szolgál ahhoz, hogy a Nemzeti Múzeum öt nap múlva megkezd hesse a solymári római temető feltárását. E sírok elrómaiiasodott eraviscus keltaké voltak.. Hogy az itt átvonuló vándorló népek ittléte alatt fennmaradhatott-e a Salmar név, ami talán már a harmadik negyedik század alatt elpusztult hely le hetett, nem tudjuk. A szó sem az avaroknak, sem a honfoglaló magya roknak nem sokat jelenthetett. Solymár múltjából a IX-XII századból nem maradt ránk semmi írásos emlék. A honfoglalás idejéből egy törött kardot em legetnek. A fejedelmi székhely, Óbuda, Kurszán és Árpád idejében valószínűsíti, hogy a fejedelmi udvar köré szolgáló népek települtek, de ránk vonatkozó írás nem maradt fenn. Solymár neve jelleg zetes foglalkozási név, mint bognár, boj tár, csaplár, foglár és még sok más. De ilyenekkel oklevelekben is találkozunk környékünkön, mint Kovácsi, Szántó, Borosjenő stb. E foglalkozások az udvar szolgálatában álló, de önfenntartó háztáji gazdálkodást is folytató szolganépek.

Feld István, várunk ásatás vezetője, értékes államvizsga dolgozatában hang súlyozza, hogy szokatlan dolog miszerint az országban egyetlen Solymár név talál ható, míg az összes többi sólyomidomító vadász lakhelye Sólymos (pld. Gyöngyös-sólymos). Ez a mai Magyarországra áll is. A régi Magyarországon azonban volt még két Solymár Szepes megyében Kis- és Nagysolymár, amit ma így írnak: Mala Folkmar és Vel'ky Folkmar. Viszont Sólymosból valóban sok volt. Pld. Arad megyében 2, Biharban 2, Kolozs-ban 2, Komárom 1, Udvarhely 2, Ung 1.

A mi Solymárunk az 1255-ös oklevélben szerepelt Salmar néven. Ez az oklevél azóta sajnos elveszett, csak tartalma is meretes. Az 1266-os, máig jó állapotban meglévő oklevélben Solomar áll. Jelen tése: az idomított sólyom madarat vadászatra elkísérő idomító, aki a madarat átadja a vendégnek, de jelen van, ha a madár adott jelre nem térne vissza a vendégjelére, idomítójának csak engedelmeskedik. Az oklevél Nána comes végrendelete, melyben IV.Béla király előtt /nem lévén fiú utóda/ a Margitszigeti apácákra hagyja mintegy ötven birtokát, köztük Solymárt. Ezen oklevél alapján tartotta meg Solymár 700 éves jubileumát. 22 év múlva kelt oklevelében IV. László király Solymárt Czempsi Rudolfnak adja érdemei elismeréseként.

Mikor hagyták el Solymárt a névadó vadászok? Pontosan nem tudjuk. A XIII. század elején kezd felbomlani a régi gazdálkodási rend, majd a század végére meg is szűnik. És hová lettek a solymárok? Zoluay szerint feltehető, hogy az újonnan szervezett erdőispánágok valamelyikébe költöztek. A súlyos terhektől való szabadulás igénye is hatha tott az elvándorlásra. Az 1337-es oklevél ből tudjuk, hogy a szigeti apácák a budai káptalan előtt több megyében lévő bir tokot, lakatlan possessiot, köztük Solymárt - benépesítés végett - 10 évre Drugeth Vilmos nádornak adják évi bérfizetés mellett.

Már alig két évtized múlva Solymárt a Laczkjy család -kezén látjuk /1355/. Ez a sok főméltságot betöltő család az ősi Hermán nemzetségből származik, az egyik ős Dénes, akinek a fia - LACZK -, a család névadója. Az ő fia Dénes, aki már felvette a birtokról a Kerekegyházi előnevet /Kunszentmiklósi járás/. A

család Erdélyhez kötődését bizonyítja, hogy a leszármazottak közül ötnek első politikai állomása a székely ispánság volt.

Ez a nagy család például szolgálhat a XIV. század viszonyaira, a főrangúak bir tokpolitikájára és a hatalmat biztosító vár építésére vagy szerzésére. A mi várunk építtetője István nádor /a király után az első főméltóság betöltője, a királyt távolléte alatt helyettesíti, uralkodik, de számot kell adnia a királynak kor mányzásáról/. A család 12 felsorolt tagja közül székely ispán 5, főlovászmester 4, tárnokmester 2, erdélyi vajda 5, horvát-szlavón bán 3, macsói bán 2, kalocsai érsek 1, országbíró 1, nádor 2. A család neves tagjainak felsorolása, az általuk betöltött méltóságokkal a vártörténeti kiállítással kapcsolatban a múzeum ablak ban látható.

várat építtető Laczkfy családdal azért is kell foglalkozni mert a község múltjában különös jelentőségű és hamarosan a királyok tulajdonába kerülő vár akkor is jelentős, ha a régi Pilis megyében mindössze 4 vár közül /Buda, Óbuda, Visegrád, Solymár/ a mienk korra és nagyságra is negyedik. Több mint másfél évszázados fennállása alatt várunkat 9 koronás fő tulajdonában látjuk, akik rövidebb időre zálogba, használatra adják arra érdemessé vált főrangú személyeknek.

Dr. Jablonkay István többrészes publikációjának negyedik része. A Solymári Hírmondóban megjelent cikkében a vár építésének történetét illetve a Zsigmond-kori körülményeket ismerteti.

Solymári Hírmondó - 1995. május

A vár építésének története

Azt, hogy Laczkfy István kapott-e Nagy Lajos királytól a vár építésére engedélyt, vagy anélkül építtette a várat, ma már igen nehéz lenne tisztázni, de azt, hogy a Lajos király után következő Zsigmondot varepítéteink segítette a nagyon zűrzavaros körülmények között a trónra, az bizonyított.

Hol választott várának helyet Laczkfy István? A vár helyét a természet alakította ki mai formájára, első sorban az erózió hatására a negyedkorban. Igaz, hogy a vízfolyások irányát már sokkal korábban, a harmadkorban történt kéregmozgások létre hozta törésvonalak határozták meg, így a Jegenye völgy Dél-Észak irányát is. A Vár hegy harmadkori képződésű Hárshegyi ho makkból épült fel zömében, közel, ahogy ma is látjuk, viszont, az a lemélyített nyereg, ami a Várhegy keleti végét a szemben lévő, pár méterrel alacsonyabb dombháttól jól elválasztotta, már az ott lakó bronzkori népek önvédelmi célú beavatkozásának tekinthető. A természetadta körülmények korai felismerői is védelmi célra használták.

A középkori vár többé-kevésbé ovális alakú hegytetőn épült. A dombtetőt teljes hosszában és szélességében kihasználta a vár építésére. Az elnyújtott vár főtengelye a kelet nyugati iránytól 15 fokban terel kelet-délkelet felé. A vár "palota" épülete az északi várfalra támaszkodva a vár közepére esik. Ehhez épülthozzá nyugat felől egy melléképület. Az elkeskenyedő nyugati udvarban jelentős épületmaradványok nem ismertek, viszont a déli fal mellett a nyugati harmad és a középső harmad határán van a vár ciszternájának ürege. Egykori falazását régen kiszedték. Ettől keleti irányban a déli várfallal párhuzamosan több falmaradvány tűnt elő a járósíntben.

A várudvar keleti harmadába esik a későbbi építésű öregtorony és az északi kaputól az öregloronyig húzódó, majd onnan a déli várfalba kapcsolódó új főfal. Ez a korábbi egységes udvar keleti végét lezárja, de megérte, mert a vár a keleti oldalról a legse bezhetőbb. A kettős falrendszer és a torony nagyban fokozta a vár védelmét.

Látott-e ostromot a vár? Látott bizony. Az első még a Zsigmondi időkben volt. A vár tulajdonosa Borbála királyné, már közel másfél évtizede, amikor Sano olasz "rablólovag" embereivel rövidebb ostrommal beveszi a várat és azt nem hajlandó visszaadni, sőt azt is megakadályozza, hogy a királyné a várbirtok jövedelmét megkapja. Borbála királyné utasítja Csepel-szigeti ispánját, a felhévizi konventi kormányzót, Chalameya-i offi cialisát, hogy az Olaszt embereivel úzzék ki és téríttessék meg az okozott kárt. Borbála királyné azt is közli hogy Zsigmond király (és akkor már császár) ítékezni fog felettük. Amikor Zsigmond már német-római császár, pított a solymári várban is egy olyan késő gótikus díszkályhát (mint a budai várban), melynek oldalait királyi és császári címerei díszítették. Az összetört csempedarabok alapján kérésre a Budapest Történeti Múzeum resturatori a cseh királyi és német császári címerű csempéket épp másolatban elkészítették, a magyar királyira már nem került sor, magam pótoltam.

Zsigmond 1437-ben hazatérőben Prágából Znaimban meghal, Az összeesküvést szövő Borbálának

távoznia kellett az országból. Az új vártulajdonos Erzsébet, Zsigmond és Borbála lánya, Albert király felesége. Albert 1439-ben a szendrői csatában kapott járványos betegségbe belehal. Erzsébet királyné 1442-ben várunkat a korbáviai grófoknak adja zálogba, majd év végén maga is meghal.

Dr. Jablonkay István többrészes publikációjának ötödik része. A Solymári Hírmondóban megjelent cikkében a vár építetőjének tragikus életét ismerteti.

Solymári Hírmondó - 1995. július

A váréppítető tragédiája

A Hermány nembeli kerekegyházi Laczkfy család kisnemesi sorból emelkedett az Anjou korban az új arisztokrácia sorába, az egyik legfényesebb pályát befutó tagja, Laczkfy István még a nádori méltóságot is elérte. Hasonlóan ívelő pályát jártak be az ugyancsak kisnemes Garai, Drugeth Cudar és Szécsi családok tagjai. Negyven évig e család adta a főlovászmestert, 32 éven át az erdélyi vajdát, kalocsai érseket, hogy csak néhány méltóságot említsünk a két nádor mellett. Ez időben uralmuk alatt állt a szörényi bánóság, a bolgár bánóság, Horvátország, a muraközi Csáktornya és Osztrogo vára, a zalai várak uradalmakkal együtt.

A nagycsalád nagyszámú leszármazottja előnévként birtokközpontja nevét veszi fel megkülönböztetésül, így a mi várunk építetője a simontornyai Laczkfy András a döbröközi, a muraközi István pedig a csáktornyai előnevet veszi fel. Laczkfy István gyakrabban megfordul a királyi udvarban és ott ismeri meg a német császár fiát Zsigmond órgrófot aki Mária királynő vőlegénye. Nagy Lajos halála után három évvel Máriát királynővé koronázzák. Amikor Mária anyjával együtt a fellázadt délvidéki főurak fogásába esik, a főurak Mária férjét, Zsigmondot elismerik királyuknak. Máriát később kiszabadítják a fogságból és Zsigmond feleségül veszi.

A király 1387-ben Laczkfy Istvánt az ország nádorává teszi, majd öt év leteltével királyi főlovászmesterré teszi. A következő években szertelen uralkodása miatt Zsigmond körül sűrűsödik a levegő, ezért ellene országszerte megmozdulások, tiltakozások vannak. A Kont vezette tiltakozó nemeseket Zsigmond lefejezteti 1393-ban. Laczkfy szembekezdül a királlyal elítélve törvénysértő módszereit, köztük a viszony egyre feszültebbé válik. Laczkfy megvált udvari méltóságától 1395-ben. Ez évben hal meg Mária királyné is és Zsigmond újra nősül, Ciliái Borbálát veszi feleségül. A király sógora lesz Ciliái Ulrik, már udvari tanácsadó, aki a Kőrösudvarhelyen 1397-ben tartott országgyűlésen Garai Miklóssal Laczkfy István és István nevű rokonát felkoncolja.

A vár Laczkfy minden vagyonával együtt a királyra száll, aki még ez évben 5000 arany forintért Kuswli Jakcs fiainak, György, István, és János mestereknek zálogosítja el. 1401-ben az Aynard vár birtok egy részét és a perbáli erdőbirtok egy részét, amit Laczkfy a solymári várhoz csatolt, Maróti Jánosnak adta.

Várunkat Zsigmond 1404 előtt visszaválthatta, hogy a hatalom ezen bázisa is saját kezében maradjon. A vár birtok azonban kevés volt a vár fenntartásához, így birtokcserével Páty felé is a várhoz csatolta. 1404. június 1-én kelt oklevelében Zsigmond "in castro nostro Salmar vocato Prope Budám" szöveggel adja tudtul egyetlen írásos emlékekben solymári tartózkodását.

1409-ben kelt oklevelén említi a várnagy - Johannes dictus Martigna - nevét, aki a "szigeti apácák Csaba nevű birtokát elpusztította, az ottlévő erdők nagy részét kivágatta, sőt az elvitt javakat királyi parancsra visszaadta". Zsigmondot 1410-ben, apja utódként, német-római császárként koronázzák, várunkat egy évtized múltán feleségének, Borbálának adja, majd lányuk, Erzsébet királyné Albert király feleségéé a vár. Még ő adja várunkat a Korbávia-i grófoknak, akik a királyné halála miatt már az új királynak I. Ulászlónak adják vissza. Már Erzsébet férje Albert király /1437-39/ is Szendrőnél a törökkel vívott ütközet után keletkezett járvány áldozata lett, utóda I. Ulászló a törökkel vívott 1444-es várnai csata hősi halottjaként marad a csatatéren. A király halála előtt nem sokkal várunkat Onodi Czudarnak zálogosítja el, aki egy év múlva tovább adja Rozgony István egri püspöknek 1445-ben.

Dr. Jablonkay István többrészes publikációjának hatodik része. A Solymári Hírmondóban megjelent cikkében a török veszedelem időszakába kalauzolja az olvasót.

Solymári Hírmondó - 1995. augusztus

Sötét árnyék borul a Balkánra és...

...ha várunkat ekkor még nem is fenyegeti közvetlen veszély, a sötét előjelek már figyelmeztetnek a sorsunkat megpe csételő és következményeiben mindmáig ható nagy tragédiánkra. Miről is van szó?

issza kell mennünk a XIV. század végére. Idézem nagy történészünket, Fügedi Eriket: Zsigmond király uralma elején fényes és nagy hadsereget gyűjtött össze Európából, hogy a törököt kiűzze, de Zsigmond bámulatos katonai tehetségtelensége, a nagyműveltségű és büszke lovagok csodálatra méltó fegyelmezetlensége folytán 1396-ban Nikápolynál olyan súlyos vereséggel végződő csatát vívott, hogy a nyugat-európaiakat soha többé nem lehetett semmiféle közös törökellenes megmozdulásra bírni. Zsigmond kihasználatlanul hagyta azt is, hogy a tatárok 1402-ben megsemmisítő győzelmet arattak a török szultán felett. A török ekkor még a balkáni fejedelemséget hódoltatta, de' 1416-ban már Temesvárnál vannak a portyázó törökök, 1420-ban Hátszegnél hazai földön verik szét Csáky vajda seregét és 1432-ben már Brassót és Szebent: vívják. A sorozatos betöréseknek Hunyadi János kitartó harca vetett véget. A Balkánon az utolsó győzelmet 1443-ban aratta, de a következő évben, Várnánál már első Ulászló király is ele sett. Hunyadi 1456-ban olyan világraszóló győzelmet arat Nándorfehérvárnál, hogy a keresztény világban máig is minden délben harangoznak a győzelem emlékére. Ezt Hunyadi maga sem élte túl. A táborban kitört járvány áldozata lett, pedig a következő évek ben is nagy szükség lett volna rá, aki 1446 és 1452 között az ország kor mányzója és aki majdnem királyi hata lommal kormányozta az országot a pártoskodó főurakat is fékentartva és aki 1452-ben kiszabadítva a gyermek királyt, önként mond le kormányzói méltóságáról.

Várunk 1445-től a kor leghatalma sabb, a főrangúak ligájának is vezetője, a Garai család kezében van. Kis méreteinél fogva várunk nem tartozott a számottevő erődítmények közé. Ez is oka lehetett, hogy ekkor épült, a vár legsebezhetőbb pontján, a keleti végén az az erősfalu "öregtorony", mely nek tövétől mindkét kerítőfalig új, erős főfal épült, előudvar képezve a várudvar keleti végéből.

A vár a Garai család kihaltáig (tulaj donuk Garai László nádor 1460-ban, fia Garai Jób 1481-ben hal meg). Avarunkat Mátyás király szerzi meg fia, Korvin János számára. Ebben az évtizedben fordulha tott meg Mátyás király gyakrabban a várunkban vadászatai alkalmával, mert a vár a híres vidéki vadaskert északnyugati sarkán állott.

Azt, hogy Pesti Frigyes a múlt században sok községünk nevének eredetét fejtegetve, mit ötölt ki, a duzzogó Mátyás és Beatrix... azt nekünk kézlegyintéssel kell vennünk, mert községünk neve máig is jó állapotban lévő eredeti oklevélen az Országos Levéltárban 1266-ból látható. Pesti viszont jól szórakozott a hiszékenyek naivitásán. Az említett oklevelünk másolata a mi solymári múzeumunkban is látható.

Dr. Jablonkay István többrészes publikációjának hetedik része. A Solymári Hírmondóban megjelent cikkében a XV. századi solymári vár történetét veti egybe a főurak és királyok viszályainak tükrében.

Solymári Hírmondó - 1995. október

Egy országnak két királya

és mindkettő törvényesen megko ronázott. Ez a fonák helyzet alakult ki hazánkban a reneszánsz évszázadában. A XV. századi Magyarország története nem szűkölködött meglepő' fordulatokban, harctereken folyó csatározásokban, poli tikai viharokban, pártoskodásban, de a kultúra, a művészet, a tudomány magas szintű virágzásban se.

század derekán az országot fenyegető törökvész ismétlődő támadásai és az ellenük indított önvédő hadjáratok, nagy üt közetek, nem ritka vereségek a haza belső életére is meghatározóak vol tak. Már 1439-ben, az Albert magyar király vezette had szendrői csatájában mind a magyar, mind a török seregnek súlyos veszteségei voltak. Albert király halálát nem az ütközetben elszenvedett sérülés, hanem az ilyenkor mindig fellépő járvány okozta. Várunkról ezidőben nem sok említés történik.

Erzsébet királyné Albert király halála után három hónappal megszüli egyetlen utószülött fiát, Lászlót, akit 1440. május 17-én a Szent Koronával megkoronáztat, majd a csecsemő király a Szent Koronával együtt Kottaner Jánosné, a kiskirály gon dozója kicsempészi a csecsemő nagy bátyja III. Frigyes német császár udvarába. A koronát azért vitte ki az országból, hogy amíg a csecsemő fel nem serdül, ne lehessen távollétében más királyt érvényesen megkoronázni. Mégse úgy történt. A főurak véleménye szerint az ismétlődő török támadások miatt a haza biztonsága érdekében országunknak fel nőtt királyra van szüksége, ezért a koro natanács Ulászló lengyel herceget hívja meg a magyar trónra, és az alkotma nyosságnak eleget teendő Szent István fej-ereklyetartójáról levett koronával, a hagyomány szellemében Székesfe hérváron, 1440. július 17-én királlyá koronázzák. Ennek ugyan eleinte voltak ellenzői, élen Erzsébettel, a gyermeke jogait védő királynéval, de később maga is elismeri az új királyt.

A főméltóságok viselőinek többsége nem ismerte el a csecsemőkirály koronázását érvényesnek, mert a főurak egy kis csoportjának (Garai László, Újlaki Miklós, a Szécsiek, köztük az esztergomi érsek, Dénes) államcsinyje volt.

Erzsébet királynéről annyit tudunk, hogy 1442-ben bekövetkezett halála előtt várunkat a Korbáviai grófoknak adja, ami később Ulászló király hoz kerül vissza, aki 1444-ben az ónodi Czudar családnak adja. Ulászló király nem sokkal később hősi halált hal a vár nai csataterén 1444. november 10-én, a törökkel vívott ádáz küzdelemben. A várunk nem sokáig marad az ónódiak használatában, 1445-ben már a Rozgonyi család kezén van és marad 1448-ig. A következő évben Hunyadi János - a gyer mek V. László nevében, mint 1446-ban megválasztott kormányzó áll az élén és a várunkat 1450-ben a Rozgonyi család másik (Simon) ágának adja. Ekkor már az Újlakiak is részesei a várnak. Az újabb birtokló, az ország nádora, Garai László, a Hunyadi ház ádáz ellensége, aki még nemigen tud ártani a Hunyadiaknak, hiszen Hunyadi János 1446-tól 1452-ig az ország kormányzója a király képvise letében. Ezévb en szeptember 1-jén Czillei Ulrik vezénylete alatt az osztrák és magyar rendek Bécsúj helyen ostrom alá veszik III. Frigyes császárt, aki hajlandó kiadni a 12 éves Ulászló királyt és aki 4 nap múlva 1452. szeptember 4-én megkezdi tényleges uralmát. Hunyadi János lemond és Beszterce grófja címet kapja. A király 1458-ban felmenti Garait a nádori tisztéből, aki fiára, Garai Jób ra hagyja a solymári várat, aki haláláig bir tokolja. Halálával (1481) a Garai család is kihal.

Dr. Jablonkay István többrészes publikációjának első része. A Solymári Hírmondóban megjelent cikkében a várdomb történetének áttekintésével, illetve a középkor előtti történetiséggel foglalkozik.

Solymári Hírmondó - 1995. február

Ősi erődvonal végpontja a Mátyás-domb

Mielőtt középkori várunk történetének vizsgálatához fognánk, nézzük meg, hogy miről tájékoztatnak a Mátyás-domb előtörténetéről szóló kutatások, tanulmányok.

Dr. Valkó Arisztid, a várunk fel tárója több szakfolyóiratban és tanulmányban számolt be várhegyi kutatásaival kapcs olatos eredményeiről és a vár történetéről, érintve a leletek alapján bizonyított több ezer éves múltat. Feld István az 91-II-es második ásatást 1973-tól vezető kutatója szakdolgozatában ad képet a rég múlt idők eseményeinek sorrendjéről, amik közvetlen a dombhoz fűződnek, de kitekint a közvetlen környék, a váralja történetére is.

Az tudott, hogy Solymár mai felszínének kialakításában döntő szerepet játszottak a hegyképződés, kéregmozgás és ezek velejárójaként a nagy törések kie melkedések, süllyedések. A negyedkori löszhullás a pilisi medencét tekintélyes vastagságú takaróval borította, de a korábbi törésvonalak árkait nem tüntette el teljesen, így az erózió alakította me drek a törésvonalak rendszerét követik. Az első nagy törésvonal az Aranypatak völgye Vörösvárról indul és vize Aquin-cumnál éri el a Dunát. A másik nagy törésvonal az előbbire merőleges, a hidegkúti medence vizeit hozza a Kerámia gyárig, ahol felveszi a Felső-Jegenye völgy vizét és innen észak felé fordulva az Alsó-Jegenye völgyön át éri el a Mátyás-dombot. Itt csatlakozik hozzá az Aranypatak völgyével párhuzamos törés fölötti eróziós árokban haladó Solymár patak a Vár-hegy alatti torko latáig, majd a két patak egyesült vize pár száz méterrel alább az Aranypatakba öm lik.

Az eddigieket azért kell részletezni, mert a Mátyás-domb környezete szolgál tatta ősidők óta az emberi település számára a legkedvezőbb feltételeket. Nem véletlen, hogy a mindenkori Solymár településmagja a Mátyás-domb, térsége pedig a Bronzkortól kezdődően a római és középkori magyarok idején a

Káposztás-dűlő volt. Ez a széltől védett lakóhely csak akkor vált mezőgazdasági területté, amikor a török alatt kihalt község helyett az újratelepülő, az újonnan megszabott ut carend szerint nyugati és déli irányban kezdett terjeszkedni.

Visszatérve a Mátyás-domb védelmi jelentőségére, azt mind a Valkó-féle első, mind az OMF közreműködésével irányított második szakaszában Feld István vezetésével folyó második ásatás most már gazdag leletanyaggal igazolja. A Bronzkortól kezdődően a domb védelméül szolgált a rajta és alatta lakó népeknek.

Azt, hogy a rómaiak idejében volt élet Solymáron, már több lelet igazolta, de csak feltételezés volt, hogy annak helye kedvező adottságai miatt a Káposztás-dűlő lehetett, mígnem a római temető feltárása végén Dr. Kocztur Éva próbaásatást végzett a Káposztás-dűlőben, és ott, a felszín közelében kőfalmaradványokat, tetőcse répdarabokat, edénytöredékeket talált többek között.

A mészkőből faragott síremlék-töredékek, amelyeket dr. Valkó Arisztid őrzött, Kelet-Solymár térségéből kerültek elő /népi nevén: Mitteteilung, Steinriegel, Waldacker, Weingartshöhe/. Innen szánhatták ki 1970-ben a Vivianus síremléket is, akár korábban a kétoroszlános sztélét, amely a Magyar Nemzeti Múzeum régészei szerint egy kis sírkert kapudíszé lehetett. Az említettek mellett innen szórva találtak az oltárkő, az Attis szobor, a trapéz alakú cippus, ami a módosabb rómaiak temetkezésének bizonyítéka. Ezidőből való még az a szarkofág darab, amelyet a hetvenes években találtak, s amely ma már a Helytörténeti Gyűjteményben található csakúgy, mint a helybeli mondával övezett szobortalapzat, amely 200 éve került a faluba.

Kelet-Solymár római betelepültségét mutatja az a szarkofágfedél is, amelyből egy solymári kőfaragó 1882-ben kútkávéát faragott. 1973-ban, amikor egy alkalommal felkeresett Horler Miklós úr, az OMF tervezési osztályának vezetője, hogy együtt menjünk ki a várhegyi ásatáshoz, az egyik ház kútjánál megállva belepillantott, és meglepődve így szólt: "Nicsak, ez római!" Így derült ki, hogy az egyik kútkáva-darab római szarkofágfedőből volt átfaragva. Amikor a kutat betömték, a kávadarabot behoztattam a Gyűjteménybe.

Az eltelt két és fél évszázad alatt sok követ hordhattak el a földről az építkezésekhez. A leletek más része a Várhegy szomszédságából való, mint a darabokra tört gyümölcskosár díszű római síremlék. A Kelet-Solymár térség Rozália téglagyár feletti sarkában 1971 nyarán találtam arra az erdőben álló, terméskővel kibélelt kútra, amely a közelebb álló római házakat elláthatta ivóvízzel.

Arról viszont nincs adatunk, hogy a solymári Várhegyet megfigyelőpontként, vagy más célra hasznosították-e a rómaiak. Az eddigiekben szó esett a Várhegy korai időkben betöltött védelmi szerepéről, szó esett arról, hogy a módosabb rómaiak Kelet-Solymár területén laktak /?/, de biztosan temetkeztek /min-den kő emlékmű mészkőből készült/. Arról is szó esett, hogy a Várhegy a rómaiak idejében veszített korábbi jelentőségéből, de mi volt akkor a domb tövében?

Egy májusi első vasárnap délutánja. 1970-től irtunk akkor, mikor az előző napokban híre járta, hogy az építendő cserépgyár területén folyó földmunkák nagyszámú edénytöredéket sőt teljesen épeket is felszínre hoztak. A földgyaluk által kivetett kerámiák pedig alkalmas helyen cseréltek gazdát a megtalálótól a szeszitalt árusítóhoz vezető úton.

Lássuk hát a medvét! Hogy is áll a mende-monda? Az említett vasárnapon délután három órakor útnak eredtünk a helyszín felé, természetesen utunk először Dr. Valkó Arisztidhoz vezetett /aki a solymári várat már negyven évvel korábban feltárta/, aki maga is hallott a nagyarányú kallódásokról és kimenne a helyszínre ott próbaásatást kezdtünk, ami eredményes volt. Magam egy kisebb, míg Valkó dr. és Dér László egy nagyobb urnát ásott ki. Következmény: a leletek figyelmeztettek és egy héten belül felvonult a Magyar Nemzeti Múzeum és megkezdődött a "solymári római temető" feltárása.

leletmentő ásatás két szezonban folyt és a cserépgyár egész területére kiterjedt. A feltárt sírok kb. 70 %-a hamvasztásos, vagyis urnás, a többi hagyományos csontvázas temetkezés volt. Feltehetően az elrómaiásodott kelták temetője volt, csak néhány kiemelkedő lelettel, mint amiről Dr. Kocztur Éva ásatásvezető külön tanulmányban adott leírást. Az apokrif dísű mázas csésze az ásatás kiemelkedő darabja volt.

Az ásatást Dr. Soproni Sándor az ELTE római koros tanszékének professzora is megsejtelte. Az ásatásban magam is részt vettem Sándor fiammal együtt. A sajtó is írt róla szokásos nagyzólással: Solymáron feltárták Panónia legnagyobb római temetőjét. Túlzás, de a dokumentálás Solymár történetének igen jelentős fejezetét tünnetelte el.

Ugyanezekben a napokban került kiszántásra a Vivianus kő, mely ha megtalálja többi solymárihoz hasonlóan beadja a bizonyos védeltséget élvező Valkó-gyűjteménybe, máig is itt lehetne Solymáron. A kérések, figyelmeztetések hiábavalók voltak, a kő a Nemzeti Múzeumé lett.